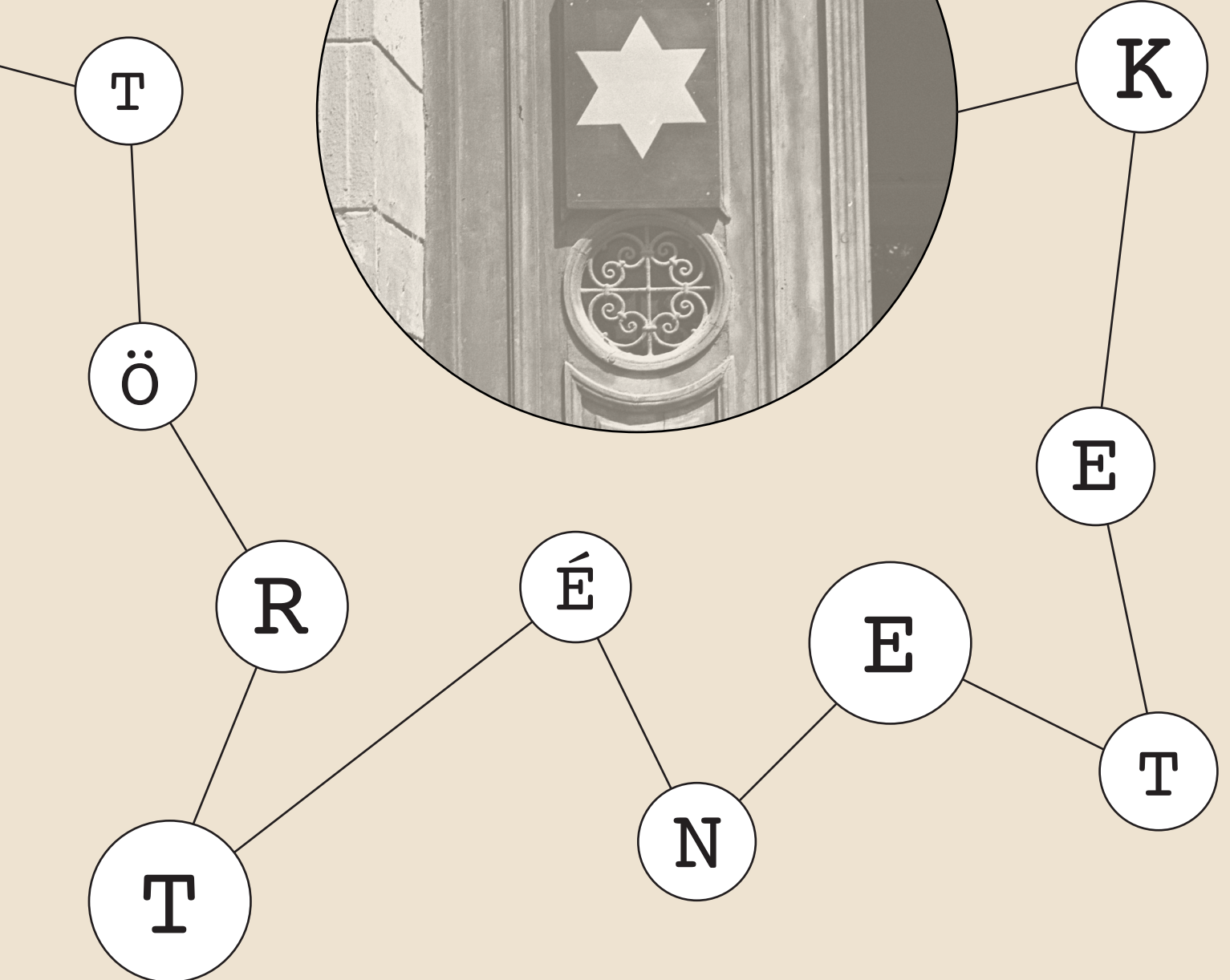
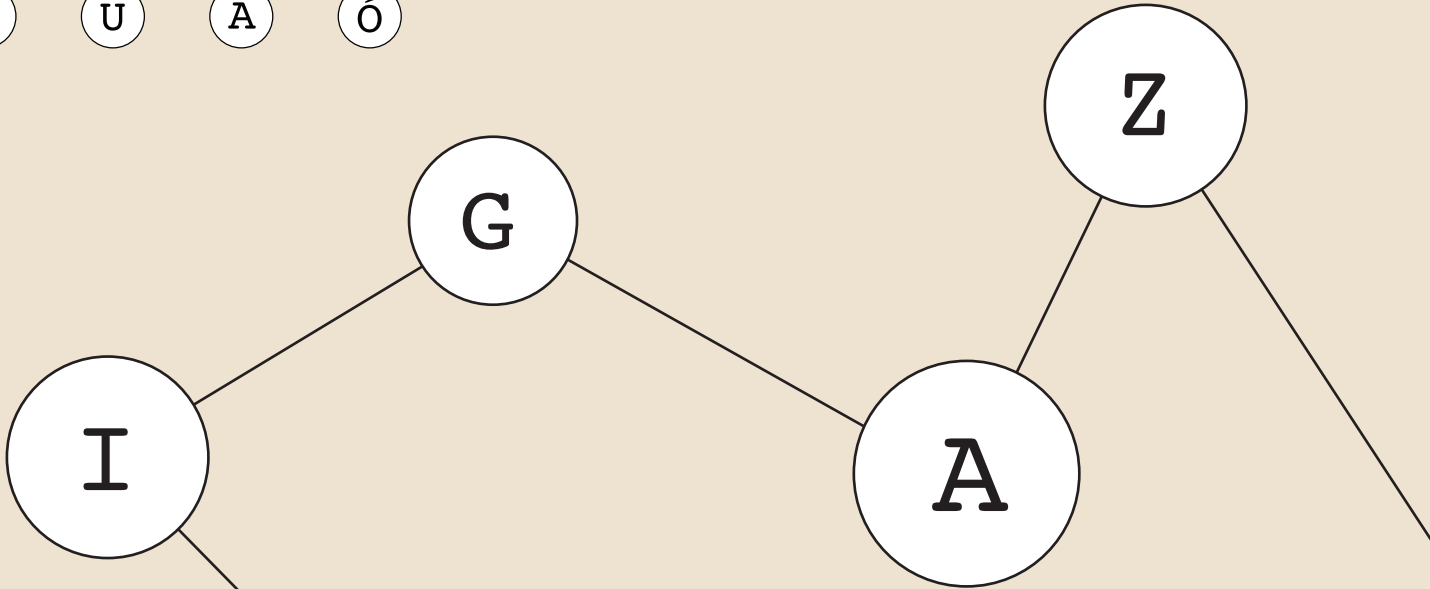
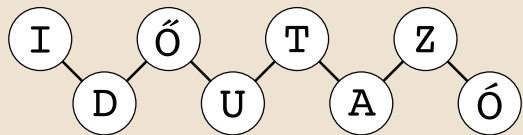

I Ó T Z
D U A Ó

Z.M.-né „Ilona”

(Z.M.-né nem járult hozzá nevének közléséhez, ezért a róla megjelent tanulmányban Ilona néven szerepel.)

Ilona 1926-ban született, egy zsidó házaspár egyetlen gyermekeként. A Belső-Erzsébetvárosban, a Nagydiófa utcában nőtt fel, ahol édesanyja 1936-tól fővárosi tulajdonú tejboltot, “központi tejsarnokot” üzemeltetett. Édesapja szabó volt, aki a helyi szokásoknak megfelelően a család három-szobacselédszobás lakásában működtette műhelyét. Ilona kiskamasz lányként már rendszeresen besegített édesanyjának, pl. a kifutókkal együtt ő is hordott ki tejet a vevőknek. Ekkoriban polgáriba járt; utóbb, a polgári elvégzése után maga is varrónőnek, pontosabban szabónak tanult. Azonban mivel a bolt községi (fővárosi) tulajdonú tejsarnok volt, a zsidótörvény kapcsán 1940-ben fölmondtak édesanyjának.

Gettóba költözködő gyerekek, 1944
FORRÁS: Magyar Nemzeti Múzeum

Z.M.-né „Ilona”

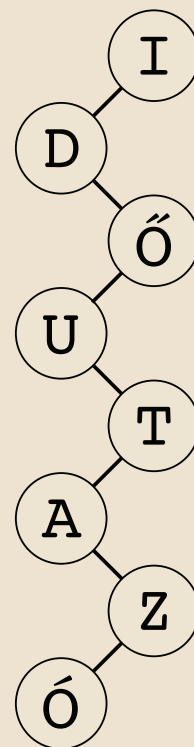
1944 júniusában Ilonáék háza nem lett csillagos ház, így a családnak mennie kellett. A család egy, a Wesselényi utca és a Kazinczy utca sarkán álló házba költözött. Mivel ez a Wesselényi utcai csillagos ház a később, 1944 novemberében kijelölt gettó területén állt, innen a gettósítás idején már nem költöztek tovább. Ott halt meg a velük együtt költöző nagymama, és a megmaradt családtagok ott élték át az ostromot. Ilona 18 éves volt ekkor.

A családot 1944 novemberében érte a legnagyobb tragédia: az édesapa eltűnése. Ilona édesapját az utcáról vitték el, tragikus módon éppen akkor, mikor a család tagjainak szóló, a svájci követségtől frissen szerzett védlevelet vitte el a közjegyzőhöz lemásoltatni.

1944. október 23-tól a rendőrség a 16-40 év közötti zsidó nőket is összeszedték, és egyes csoportjaikat a lóversenypályákon, a ferihegyi repülőtéren és az újpesti sporttelepen tartották fogva majd gyalogmenetben Hegyeshalom irányába indították őket útnak, ahol a 'kölcsonzsidók' kategóriájába tartozó munkaképes személyeket, külföldön történő honvédelmi munkavégzés céljából átadták az Eichmann-különítmény ott várakozó egységének. 1944. októberének végén így Ilona is bevonult munkaszolgálatra édesanyjával együtt, megjárták az óbudai téglagyárat is, de a deportálást sikerült elkerülniük.

Miután Pesten véget ért az ostrom és felszabadult a gettó, Ilona és édesanyja visszaköltöztek a Nagydiófa utcai lakásba. Sietni kellett, mert bár elvileg mindenki jogosult volt visszatérni abba a lakásba, ahonnan 1944-ben hatóságilag kiköltöztették, gyakoriak voltak az önkényes lakásfoglalások. Az ostrom alatt házak sokasága sérült meg és vált részben vagy teljesen lakhatatlanná a fővárosban. A bármilyen okból üresen álló, de sértetlenül maradt lakásokba rövid úton beköltöztek olyanok, akiknek fedélre volt szüksége, vagy olyanok, akik a kínáló alkalmat akarták megragadni; utóbb e lakásokat hivatalosan is kiigényelték. Amennyiben az eredeti bérlők a deportálásból, munkaszolgálatból, hadifogságból később tértek vissza, sok esetben csak nehezen vagy sehogy sem tudták jogigényüket érvényesíteni az időközben beköltözött új lakókkal szemben.

Ilonáékat Nagydiófa utcai házuk új házmestere figyelmeztette, hogy siessenek visszaköltözni, mert a házon „se ajtó, se ablak”, és ő nem tudja megakadályozni, hogy a lakásba valaki be ne költözzék.

Ilona édesanyja a háborút követően özvegyi jogon tovább vitte a szabóságot, ám néhány év múlva visszaadta az iparendélyt. Az elbeszélésből nem derül ki, hogy kényszer hatására tette-e. Ennél is nagyobb törést jelentett a Nagydiófa utcai lakás egy részének elvesztése. Ilonáék lakásának használaton kívüli, azelőtt szabóműhelyként funkcionáló szobájáról tudomást szerzett egy takarítónő, hozzátartozóival együtt kiigényelte azt, és a lakáshivatal ki is utalta számára a kiszemelt lakrészt. A társbérletesítéstől anya és lánya oly módon menekült meg, hogy a mások által kiigényelt szobát, illetve lakásrészlet veszni hagyták, inkább vállalva a leválasztást, mint azt, hogy egy lakótérben kelljen idegenekkel együtt létezniük.

Ebben az időben Ilonának már komoly udvarlója volt, akihez nem-sokára férjhez is ment. A Nagydiófa utcai lakásnak ebben a megmaradt részében élte le azután élete nagy részét; itt töltötte házas életének évtizedeit, férjével itt nevelte fel a fiát, és csak már özvegyen, idős korában, az 1990-es években költözött el egy Klauzál téri lakásba, ahol ma is él.

FORRÁS: Szívós Erika

Z.M.-né „Ilona”

Sárga csillagos nő
közmunkában romot takarít.

FORRÁS: Magyar Nemzeti Múzeum

